

Archeologienota
Programma van Maatregelen

Bureauonderzoek: 2020D39

Landschappelijk bodemonderzoek: 2020D40

Heist-op-den-Berg
Goorloop

Joachim Rozek
Pieter Laloo

Colofon

Heist-op-den-Berg : Goorloop

Uitvoerder:
GHENT ARCHAEOLOGICAL TEAM bvba (GATE)
Joachim Rozek & Pieter Laloo

© 2020 - GHENT ARCHAEOLOGICAL TEAM bvba
Niets uit deze uitgave mag vermenigvuldigd of
aangepast worden, opgeslagen in een geautomatiseerd
gegevensbestand en/of openbaar gemaakt worden
onder enige vorm of wijze ook, elektronisch, mechanisch,
door fotokopie, zonder toestemming van Ghent
Archaeological Team bvba.

INHOUDSTAFEL

Inhoudstafel	ii
Inleiding	iii
Verslag van Resultaten	4
1. Gemotiveerd advies over het al dan niet moeten nemen van maatregelen	4
1.1 Volledigheid van het uitgevoerde onderzoek	4
1.2 Aan- of afwezigheid van archeologische site	4
1.3 Impactbepaling	4
1.4 Waardering van archeologische site	5
1.5 Concretisering maatregelen	5
2. Programma van maatregelen voor uitgesteld vooronderzoek met ingreep in de bodem	7
2.1 Administratieve gegevens	7
2.2 Vraagstelling en onderzoeksdoelen	7
2.3 Onderzoeksstrategie, -methodes en -technieken	8
2.3.1 Proefsleuvenonderzoek	8
Bibliografie	10
Bijlage	10

INLEIDING

De initiatiefnemer voorziet werkzaamheden op twee plaatsen aan de Goorloop te Heist-op-den-Berg. In de oostelijke zone (ca. 2 ha) wordt een overstromingsgebied ingericht. In de westelijke zone (ca. 0,7 ha) wordt de oude meandering van de Goorloop herstelt. Aangezien deze bodemingrepen de criteria opgesteld door het agentschap Onroerend Erfgoed van de Vlaamse Overheid overschrijden, is conform de huidige regelgeving¹ een archeologisch vooronderzoek vereist dat resulteert in de opmaak van een archeologienota. Ghent Archaeological Team (GATE) werd door de opdrachtgever aangesteld voor de uitvoering van dit vooronderzoek en de opmaak van deze archeologienota.

In het vorige deel van de archeologienota (Verslag van Resultaten) werden de uitvoeringswijze en resultaten van het uitgevoerde vooronderzoek beschreven, inclusief een inzicht in het wetenschappelijk potentieel en de betekenis van de potentiële archeologische waarden. In onderhavig deel (Programma van Maatregelen) wordt op basis van deze resultaten een gemotiveerd advies verleend over het al dan niet moeten nemen van maatregelen voor de omgang met het archeologisch erfgoed bij de geplande bodemingrepen. Uit het Verslag van Resultaten kwam naar voor dat zich onder de ploeglaag een archeologisch niveau bevindt waarin sporenvindplaatsen kunnen worden aangetroffen.

Rekening houdend met de diepte waarop dit niveau voorkomt en de impact van de bodemingrepen wordt een uitgesteld vooronderzoek met ingreep in de bodem door middel van proefsleuven geadviseerd.

¹ Het Onroerenderfgoeddecreet van 12 juli 2013 en Het decreet houdende de wijziging van het Onroerenderfgoeddecreet van 12 juli 2013 naar aanleiding van de ex-post evaluatie.

VERSLAG VAN RESULTATEN

1. Gemotiveerd advies over het al dan niet moeten nemen van maatregelen

1.1 Volledigheid van het uitgevoerde onderzoek

Het uitgevoerde bureauonderzoek en aansluitend landschappelijk bodemonderzoek leverde onvoldoende gegevens om het archeologisch potentieel voor het gehele projectgebied volledig in te schatten. Het landschappelijk booronderzoek maakte duidelijk dat er nog een archeologische niveau aanwezig is waarin sporenvindplaatsen kunnen worden aangetroffen. Bijkomend uitgesteld vooronderzoek met ingreep in de bodem (i.e. proefsleuvenonderzoek) is noodzakelijk ter evaluatie van dit niveau. Het landschappelijk booronderzoek wees ook op een slechte bewaring in functie van steentijdartefactenvindplaatsen waardoor het potentieel hiervoor laag is en specifiek verder vooronderzoek naar dergelijke vindplaatsen niet noodzakelijk is.

1.2 Aan- of afwezigheid van archeologische site

Zoals aangegeven in het Verslag van Resultaten bevinden zich binnen het projectgebied geen gekende archeologische vindplaatsen. Op basis van het tot nu toe uitgevoerde vooronderzoek kan echter niet aangenomen worden dat (behoudenswaardige) archeologische resten in het projectgebied met zekerheid afwezig zijn. Met name de ruimere aardkundige context, in combinatie met de regionale en lokale historische en archeologische kennis wijzen op de aanwezigheid van een archeologisch potentieel. Het bodemkundig onderzoek wijst erop dat de archeologische sporenvindplaatsen (partieel) bewaard kunnen worden aangetroffen onder de antropogene toplaag.

1.3 Impactbepaling

De initiatiefnemer voorziet werkzaamheden op twee plaatsen aan de Goorloop te Heist-op-den-Berg. Het projectgebied kan zo opgedeeld worden in een westelijk deel nabij de Haagstraat (ca. 0,7ha) en een oostelijk deel nabij de Magazijnenstraat (ca. 2ha)

Op het westelijke deel van het projectgebied wordt de Goorloop heraangelegd. Bedoeling is om de Goorloop opnieuw zijn historische meanderingen te laten volgen. Ter hoogte van de nieuwe/historische bedding van de Goorloop wordt de bodem afgegraven tot een diepte van 9,03 tot 8,95m TAW. De zone tussen de bestaande en nieuwe loop heeft een totale oppervlakte van ca. 4000m² en wordt afgegraven tot 9,30m TAW. Het archeologisch niveau bevindt zich in deze zone gemiddeld op ca. 9,9m TAW en zal dus integraal verstoord worden bij deze ingrepen.

Op het oostelijke deel van het projectgebied wordt een overstromingsgebied aangelegd. Bedoeling is om de twee percelen af te graven tot op 10.40 mTAW over een oppervlakte van ca. 15000m², met een dijk van 12.00 mTAW en een totale oppervlakte van ca. 5000m² eromheen. Het archeologisch leesbaar niveau bevindt

zich in deze zone op ca. 10,54 m TAW en wordt dus ook over de integrale zone bedreigd bij de geplande werkzaamheden.

1.4 Waardering van archeologische site

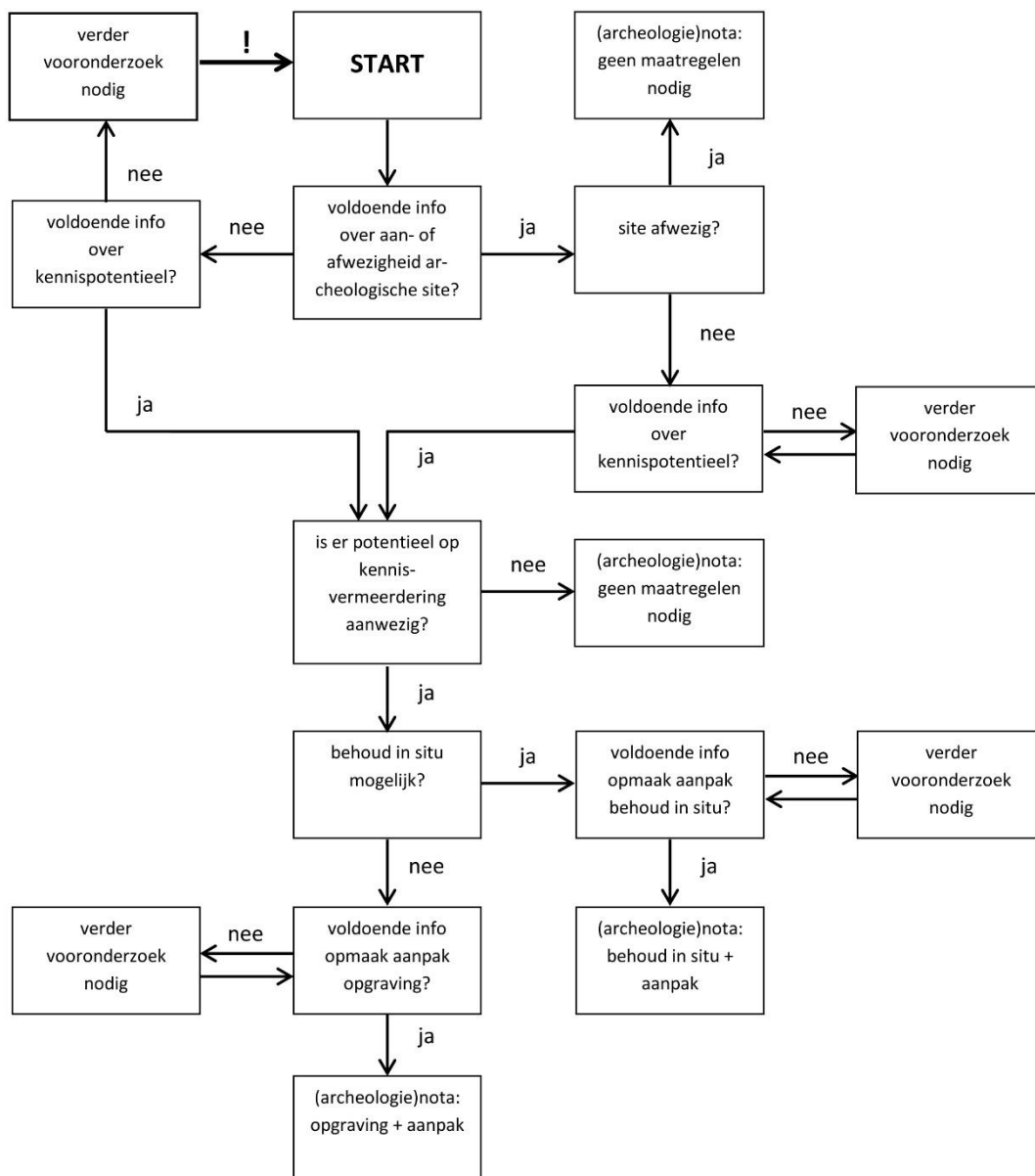
Voor de volledige projectzone is het op dit moment onduidelijk of er archeologische resten aanwezig zijn en wat de eventuele bewaringstoestand van deze resten is. Er kan bijgevolg ook nog niet gesteld worden in welke mate deze resten behoudenswaardig zijn, hetzij door middel van een planaanpassing, hetzij door een archeologische opgraving en behoud *ex situ*. Gezien de aardkundige ligging van het onderzochte gebied kunnen eventueel aanwezige archeologische vindplaatsen een belangrijke bijdrage leveren aan de archeologische kennisvermeerdering.

1.5 Concretisering maatregelen

De kans dat archeologische vondsten, sporen of structuren tijdens werkzaamheden aan het licht komen, is niet onbestaande. Daarom wordt binnen het geselecteerde deelgebied, conform de beslissingsboom opgenomen in de Code van Goede Praktijk (CGP; Figuur 1), een uitgesteld vooronderzoek met ingreep in de bodem aanbevolen. Het landschappelijk bodemonderzoek toonde een zeer laag potentieel ten aanzien van steentijd-artefactenclusters. Er dient binnen de projectgrenzen dan ook geen verder archeologisch onderzoek naar dit type sites te gebeuren. Ter evaluatie van sporenvindplaatsen dienen beide deelzones integraal onderzocht te worden door middel van proefsleuven. Proefsleuven dienen om de aanwezigheid en bewaring van archeologische vindplaatsen die gekenmerkt worden door de aanwezigheid van bodemsporen na te gaan, die voornamelijk - maar niet uitsluitend - dateren uit meer recente archeologische periodes.

De CGP stipuleert dat verder vooronderzoek zoals het hierboven vermelde proefsleuvenonderzoek, noodzakelijk is indien op basis van de reeds uitgevoerde fase(s) een onvoldoende gemotiveerd inzicht bestaat in (1) het al dan niet moeten nemen van maatregelen of (2) het opmaken van een plan van aanpak, hetzij voor een archeologische opgraving, hetzij voor een behoud *in situ*.

Voor het geadviseerde traject van het uitgesteld vooronderzoek wordt vooraf een onderzoeksstrategie beschreven en gemotiveerd (zie deel 2 van het PvM). Vervolgens dient deze strategie zowel tijdens als na de uitvoering te worden geëvalueerd en indien nodig bijgesteld. Dit traject zal inzicht verschaffen in de aanwezigheid en behoudenswaardigheid van archeologische vindplaatsen in het onderzochte gebied en zal een basis bieden om gemotiveerde uitspraken te doen omtrent de daadwerkelijke bewaring – hetzij *in situ*, *ex situ* of een combinatie van beide – van eventueel aanwezige vindplaatsen in relatie tot de geplande bodemingrepen.

Figuur 1: Beslissingsboom bij de afweging over de noodzaak tot verder vooronderzoek (bron: agentschap Onroerend Erfgoed, CGP v4.0: figuur 3).

2. Programma van maatregelen voor uitgesteld vooronderzoek met ingreep in de bodem

2.1 Administratieve gegevens

Projectcode	2020D39			
Locatiegegevens	Gemeente		Heist-op-den-Berg	
	Deelgemeente		Heist-op-den-Berg Wiekevorst	
	Adres		/	
	Toponiem		Goorloop	
Bounding box (Lambert EPSG:31370)	X1	178292,504	X2	178535,26
	Y1	198489,769	Y2	198379,636
	X1	180829,727	X2	181017,793
	Y1	197542,962	Y2	197634,958
Kadastrale gegevens	Gemeente		Heist-op-den-Berg	
	Afdeling		Afd. 1 Heist-op-den-Berg Afd. 5 Wiekevorst	
	Sectie		Sectie C Sectie C	
	Perceelsnummer(s)		188H, 256C, 256/2, 257/2 435C	
	Gemeente		Heist-op-den-Berg	
	Afdeling		Afd. 5 Wiekevorst	
	Sectie		Sectie B	
	Perceelsnummer(s)		369H12, 369K12	
Externe advisering	/			

2.2 Vraagstelling en onderzoeksdoelen

Het doel van het uitgestelde vooronderzoek met ingreep in de bodem is na te gaan welk potentieel het projectgebied heeft voor de aanwezigheid en bewaring van archeologische vindplaatsen. Dit onderzoek is er dan ook in eerste instantie op gericht de aanwezigheid van vindplaatsen aan te tonen of te weerleggen. Indien deze aanwezig zijn, dient een evaluatie te worden gemaakt van de aard, begrenzing, bewaring en datering van de vindplaats en van de mate waarin de geplande werkzaamheden deze potentiële vindplaats(en) bedreigen.

Volgende onderzoeksvragen dringen zich op:

- Zijn er sporen aanwezig? Zo ja, geef een beknopte omschrijving.
- Zijn de sporen natuurlijk of antropogeen?
- Hoe is de bewaringstoestand van de sporen?
- Maken de sporen deel uit van één of meerdere structuren?
- Behoren de sporen tot één of meerdere periodes?
- Kan op basis van het sporenbestand in de proefsleuven een uitspraak worden gedaan over de aard en omvang van occupatie?
- Zijn er indicaties (greppels, grachten, lineaire paalzettings, ...) die kunnen wijzen op een inrichting van een erf/nederzetting?

- Zijn er indicaties voor de aanwezigheid van funeraire contexten? Zo ja: Hoeveel niveaus zijn er te onderscheiden? Wat is de omvang? Komen er oversnijdingen voor? Wat is het geschatte aantal individuen?
- Kunnen de sporen gelinkt worden aan nabijgelegen vindplaatsen?
- Wat is de relatie tussen de bodem en de archeologische sporen?
- Wat is de relatie tussen de bodem en de landschappelijke context (landschap algemeen, geomorfologie, ...)?
- Is er een bodemkundige verklaring voor de partiële afwezigheid van archeologische sporen? Zo ja, waarom? Zo nee, waarom niet?
- Wat is de bewaringstoestand van elke archeologische vindplaats?
- Wat is de waarde van elke vastgestelde archeologische vindplaats?
- Wat is de potentiële impact van de geplande ruimtelijke ontwikkeling op de waardevolle archeologische vindplaatsen?
- Voor waardevolle archeologische vindplaatsen die bedreigd worden door de geplande ruimtelijke ontwikkeling: hoe kan deze bedreiging weggenomen of verminderd worden (maatregelen behoud *in situ*)?
- Voor waardevolle archeologische vindplaatsen die bedreigd worden door de geplande ruimtelijke ontwikkeling en die niet *in situ* bewaard kunnen blijven: Wat is de ruimtelijke afbakening (in drie dimensies) van de zones voor vervolgonderzoek? Welke aspecten verdienen bijzondere aandacht, zowel vanuit methodologie als aanpak voor het vervolgonderzoek?
- Welke vraagstellingen zijn voor vervolgonderzoek relevant?
- Zijn er voor de beantwoording van deze vraagstellingen natuurwetenschappelijke onderzoeken nodig? Zo ja, welke type staalnames zijn hiervoor noodzakelijk en in welke hoeveelheid?

Het onderzoeksdoel van het uitgestelde archeologisch vooronderzoek is geslaagd als na het onderzoek op bovenstaande vragen een antwoord kan geformuleerd worden.

2.3 Onderzoeksstrategie, -methodes en -technieken

In functie van het onderzoeksdoel en om een antwoord te bieden op bovenstaande vragen, wordt conform de CGP een uitgesteld vooronderzoek met ingreep in de bodem voorgesteld, bestaande uit een proefsleuvenonderzoek. Deze strategie houdt rekening met de geplande bodemingrepen en de aard, omvang en vorm van het onderzochte gebied.

In onderstaande paragrafen worden de modaliteiten van dit proefsleuvenonderzoek verder toegelicht.

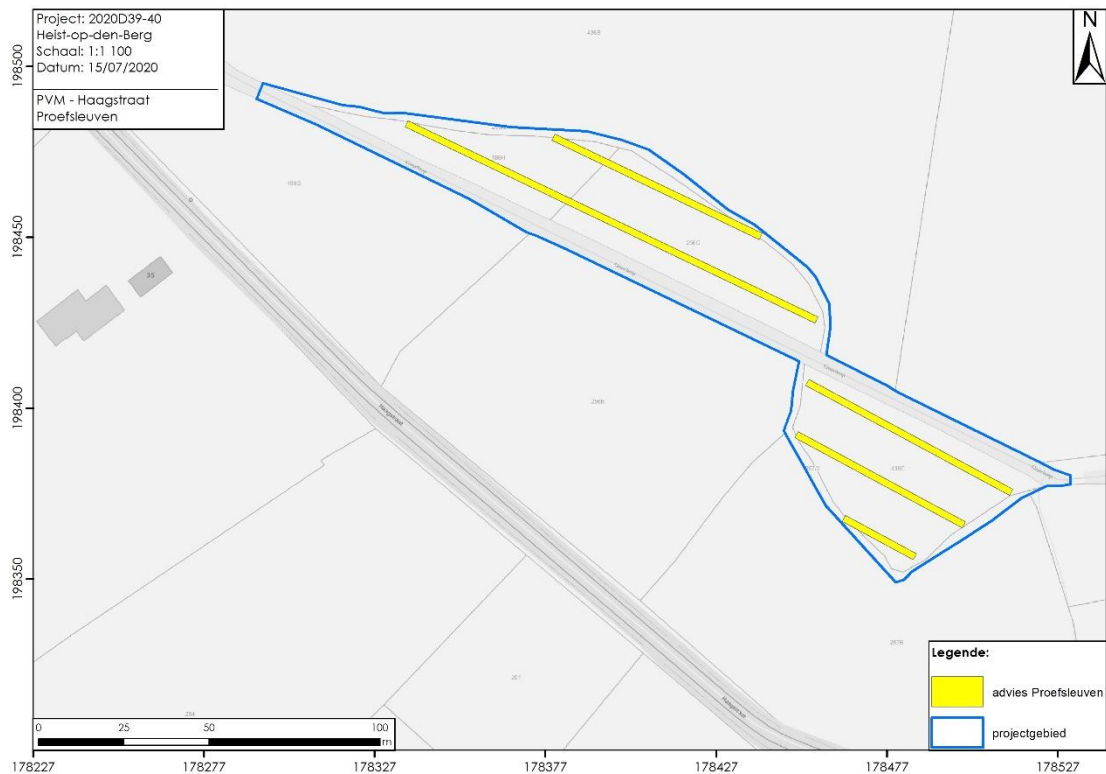
2.3.1 Proefsleuvenonderzoek

Aangezien uit het voorafgaande landschappelijk bodemonderzoek blijkt dat de bodem in het geselecteerde gebied de geplande bodemverstoringen dieper gaan dan het archeologische sporenniveau, is een proefsleuvenonderzoek naar archeologische sporen noodzakelijk.

Dit proefsleuvenonderzoek vindt plaats over de volledige projectzone en gebeurt conform de CGP (hoofdstuk 8.6).

Ter hoogte van de oostelijke deelzone, langs de Haagstraat adviseren we 5 parallelle noordwest-zuidoost georiënteerde sleuven. Dit komt neer op ca. 714 m proefsleuven in

deze zone(Figuur 2). In de westelijke zone worden 9 parallelle sleuven voorgesteld, goed voor ca. 2824 m sleuven (Figuur 3).

Figuur 2. Voorstel tot proefsleuven ter hoogte van de westelijke deelzone aan de Haagstraat

Figuur 3. Voorstel tot proefsleuven langs de Magazijnstraat

Alle sleuven dienen 1,8 à 2m breed (kraanbakbreedte) aangelegd te worden tot op het archeologisch sporenniveau, net onder de ploeglaag op een gemiddelde diepte van 0,33m (westelijke zone) – 0,38m (oostelijke zone). De sleuven worden parallel aangelegd met een tussenafstand van 15 m (as op as). De lengte van de proefsleuven varieert en is afhankelijk van de locatie van de sleuf (ca. 51 – 317 m). Lokaal kunnen uitbreidingen op de proefsleuven (kijkvensters) noodzakelijk zijn om aangetroffen sporen of vondsten beter te evalueren. Conform de CGP bedraagt de dekkinggraad van de proefsleuven en de kijkvensters respectievelijk ca. 10% en 2,5% van de totale oppervlakte die voor proefsleuvenonderzoek geselecteerd werd.

Bij het sleuven dient eveneens rekening gehouden te worden met uitvoering in droge omstandigheden en met het gescheiden uitgraven (en terug dichten) van grond.

Voor deze fase van het vooronderzoek dient minimaal een team van archeologen ingezet te worden waarvan de veldwerkleider aantoonbare ervaring heeft met het leiden van proefsleuvenonderzoeken en/of opgravingen in rurale context op (lemige) zandgronden en zandleemgronden, die hierbij wordt bijgestaan door een assistent-archeoloog en indien nodig een (assistent-)aardkundige.

Indien uit het proefsleuvenonderzoek zou blijken dat behoudenswaardige archeologische vindplaatsen aanwezig zijn, is het aangewezen om na indiening en aktename van de nota het bedreigde deel van de aangetroffen vindplaatsen voorafgaand aan de geplande bodemingrepen verder te onderzoeken door middel van opgravingen, tenzij een (gedeeltelijk) behoud *in situ* door middel van planaanpassing tot de mogelijkheden behoort. Bij een eventuele opgraving horen ook de rapportage en natuurwetenschappelijke analyses (indien relevant).

BIBLIOGRAFIE

Digitale bronnen:

Code van goede praktijk voor de uitvoering van en rapportering over archeologisch vooronderzoek en archeologische opgravingen en het gebruik van metaaldetectoren, versie 4.0. Brussel, agentschap Onroerend Erfgoed:

<https://www.onroerenderfgoed.be/de-code-van-goede-praktijk>

BIJLAGE

Figurenlijst:

FIGUUR 1: BESLISSINGSBOOM BIJ DE AFWEGING OVER DE NOODZAAK TOT VERDER VOORONDERZOEK (BRON: AGENTSCHAP ONROEREND ERFGOED, CGP V4.0: FIGUUR 3).....	6
FIGUUR 2. VOORTSTEL TOT PROEFSLEUVEN TER HOOGTE VAN DE WESTELIJKE DEELZONE AAN DE HAAGSTRAAT	9
FIGUUR 3. VOORTSTEL TOT PROEFSLEUVEN LANGS DE MAGAZIJNSTRAAT	9

